

Havrda, J. a Jiřínková, A. a Kovář, M. 2014: Archeologický výzkum pražského Klementina v roce 2013, In: Archeologické výzkumy v letech 2013 (sborník referátů z informačního kolokvia). Zprávy české archeologické společnosti, supplémentum 93, 33-34.

Archeologický výzkum pražského Klementina v roce 2013

Havrda, J. a Jiřínková, A. a Kovář, M.

V průběhu celého roku 2013, v několika etapách, prováděl archeologický odbor NPÚ, ú. o. p. v hl. m. Praze záchranný archeologický výzkum v prostoru Klementina. Výzkum, který navázal na dokumentaci z podzimu 2012, byl uskutečněn v rámci 2. etapy revitalizace areálu. Tato etapa bude dokončena v roce 2014.

Výkopové práce byly realizovány z důvodu budování nových podlah v suterénních prostorách objektu. V jižním křídle komplexu mezi Studentským a Révovým nádvořím byly odkryty relikty středověké a raněnovověké zástavby, která byla odstraněna v souvislosti s výstavbou této části barokního areálu v roce 1668. Ve výkopech pro inženýrské sítě pod podlahou suterénu byl pouze na jednom místě dochován nejstarší sídlištní horizont v podobě vodorovně uložených nevýrazných vrstev s keramikou s kalichovitým okrajem a s deriváty tohoto okraje (2. pol. 10. - 1. pol. 11. stol.). Nejstarší souvrství bylo narušeno několika pyrotechnologickými objekty, které lze patrně spojit s výrobou a zpracováním železa. Stratigraficky následovaly zahloubené ortogonální objekty o velikosti přibližně 3 x 4 m, na které s torzem vstupní říje.

V březnu 2013 se archeologický výzkum vrátil zpět na Studentské nádvoří, tentokrát do jeho severní části (v roce 2012 byla dokumentovány 2 - 3 m hluboká rýha pro kanalizaci v jižní části nádvoří), kde byl realizován rozměrný 6 m hluboký výkop pro kanalizaci a hydroizolaci objektu. I zde byly zachyceny pozůstatky devětiných domů a několik pyrotechnologických objektů. Jak výrobní objekty, tak devětiné domy je možné datovat nálezy zlomků keramických nádob se zděným okrajem do průběhu 12. a na poč. 13. stol. Kromě zmíněných železářských pyrotechnologických objektů, metalurgické i kovové strusky, byly nalezeny i doklady výroby a zpracování barevných kovů (pruhované kameny, bronzový slitek, kousky červeného silikátového skla a struska). Doklady výroby a zpracování kovů byly nalezeny nad i pod zahloubenými relikty devětiných domů.

Další etapa osídlení místa je spjata s konventem dominikánů, kteří sem přišli krátce po roce 1227. Při výzkumu se podařilo odhalit jižní a západní obvodové zdivo severního křídla kláštera, v kterém se patrně nalézal refektář. Navazující severní obvodová zeď stavby byla dokumentována v přilehlých suterénech jižního křídla Klementina. Severní křídlo mendikantského kláštera bylo široké 12,4 m s tím, že výška interiéru dosahovala 9,8 m. Doložená minimální délka stavby činila 25 m. Celková délka severního křídla kláštera dosahovala 51 m, předpokládaná délka vlastního refektáře pak imponantních 37 m. Odkryty byly jeho dvoutřetina, jeho výhodnější třetina byla zničena při stavbě jižního křídla barokního Klementina. Pozůstatky středověkých zdí jsou však patrně dochovány pod podlahou dnešních sklepů. Pro nejstarší stavební etapu kláštera je typické poufletí nepravidelných opukových kvádrů. V průběhu vrcholného středověku byl konvent minimálně třikrát

stavební upravován. Při poslední úpravě, snad v polovině 14. století, byly v refektáři odstraněny pilíře a následně vymazána podlaha. Na dvou místech se dochovala z této stavební etapy dlažba v podobě rozměrných opukových desek o rozměrech 45 x 45 x 8 cm. Podél obvodových stěn byla instalována kamenná lavice překrytá dřevěnými prkny. Nálezy druhotně poufletých vrcholně středověkých architektonických článků (části klenebních fleber, svazkové pilíře, ostění oken) nepřímo dokládají výstavnost především gotických staveb. Méně stavebně výrazná byla 5. stavební etapa, kterou je možno přidat do pozdního středověku i na počátek novověku. Následně tři stavební etapy, při kterých bylo upravováno severní křídlo kláštera, jež bylo opuštěno odchodem dominikánů v roce 1555. Možné spojení s soběním jezuitů. Z památkového i historického hlediska se jedná o mimořádně významný objev, který upřesňuje jak rozmístění jednotlivých staveb konventu, tak rozlohu areálu známého dosud pouze z písemných pramenů.

Součástí kláštera byl též rozsáhlý vrcholně a pozdně středověký etážový hřbitov. V liniových sondách bylo zachyceno celkem 26 hrobů. Z užitelných jedinců převládaly ženy, zaznamenány byly i čtyři dětské hroby. Jedna skupina hrobů byla odhalena před západní zdí severního křídla kláštera, tedy již mimo plochu vlastního konventu. Druhá skupina hrobů byla zkoumána v místě rajského dvora areálu. Tento prostor byl intenzivně využíván k pohřbívání, což dokládají četné superpozice a narůvání starších hrobů mladšími. Kromě běžné orientace hrobů vůči byly u dvou jedinců zaznamenány i orientace S–J.

Pozstatky konventu si v polovině 16. století vybrali za místo svého přebývání jezuité, kteří v letech 1576 až 1577 adaptovaly severní křídlo kláštera pro svoji kolní budovu s eštinami. Archeologický výzkum prokázal, že tato prvotní jezuitská stavba, minimálně dvakrát přestavovaná, vyutila podstatně zdivo refektáře středověkého kláštera.

V rámci archeologického výzkumu bylo na několika místech v prostorách suterénu a Studentského nádvoří zachyceno mohutné základové zdivo barokního stáje, které lze spojovat se stavebním záměrem jezuitů z 1. poloviny 17. století, od kterého bylo v průběhu realizace upuštěno. Po polovině 17. století pak byla započata výstavba areálu Klementina, která byla dokončena v 1. čtvrtletí 18. století.

V severovýchodní části Studentského nádvoří se podařilo odhalit část raně středověkého pohřebiště z 2. pol. 9. až po 10. stol. V severní a východní části nádvoří bylo dokumentováno celkem 7 kostrových hrobů orientovaných ve směru severovýchod–jihozápad. Z jejich polohy lze usuzovat, že plošná rozloha hřbitova byla v té době, nicméně došlo k jeho narůvání mladšími stavebními zásahy. Zdá se, že hroby byly uspořádány do pravidelných řad. Pouze v jednom případě byla doložena superpozice hrobů. Ve výbavě zemelých se objevil nevelký nález keramická nádoba i perky jako jsou náušnice a záušnice. Zásypy hrobů tvořil materiál podloží bez jakýchkoli příměsí. To naznačuje, že lokalita nebyla v době vzniku pohřebiště osídlena. Při výzkumu byl zachycen pouze jeden objekt, který je možno datovat do 10. století. Nevelká jáma nad jedním z raně středověkých hrobů obsahovala zlomky nádob s límcovitou a kalichovitou profilací okraje. Tato keramika tak představuje nejstarší doklad osídlení v této části pražské předlokační aglomerace.